

Syrjintälautakunnan lausunto 15.12.2009, SLTK 2009/3384

Vähemmistövaltuutetun lausuntopyyntö syrjintäasiassa syrjintälautakunnalle 29.10.2009 (VVT/2009/344)

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnalta yhdenvertaisuuslain 14 §:n mukaista lausuntoa yhdenvertaisuuslain soveltamisesta etnistä syrjintää koskevassa asiassa erityisesti yhdenvertaisuuslain 2§:n 1 momentin 1 kohdan sisällöstä ja soveltamisalasta.

Maahanmuuttajataustainen henkilö A on pyytänyt vähemmistövaltuutettua selvittämään, onko I Oyj syyllistynyt syrjintään hänen etnisen alkuperänsä vuoksi, kun se ei ole myöntänyt hänen yritykselleen oikeutta postitoimintojen harjoittamiseen. Vähemmistövaltuutettu ei ole toistaiseksi pyytänyt asiassa selvitystä I Oyj:ltä.

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnalta lausuntoa siitä, soveltuuko yhdenvertaisuuslain 2 §:n 1 momentin 1 kohta tapaukseen, jossa osapuolina ovat eri asemassa olevat yrittäjät. Toinen osapuoli on etnisen taustan omaava yksityinen elinkeinonharjoittaja ja toinen taas julkinen osakeyhtiö. Hallituksen esityksessä laiksi yhdenvertaisuuden turvaamisesta (HE 44/2003 vp) todetaan kyseisen lainkohdan osalta muun muassa, että lakia sovellettaisiin kaikkiin luonnollisiin ja oikeushenkilöihin sekä yksityisessä että julkisessa toiminnassa. Hallituksen esityksen mukaan syrjintä olisi kiellettyä myös elinkeinonharjoittajien välisiä sopimuksia tehtäessä.

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnan näkemystä siitä, onko nyt käsiteltävänä olevaa tapausta pidettävä sellaisena, jossa on kyse ”itsenäisen ammatin tai elinkeinonharjoittamisen edellytyksistä taikka elinkeinotoiminnan tukemisesta”.

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnan näkemystä niin ikään siitä, voidaanko kyseisessä tapauksessa katsoa olevan kyse hallituksen esityksessä tarkoitetusta elinkeinonharjoittajien välisestä sopimuksesta.

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnan näkemystä myös siitä, onko sopimusosapuolina olevien elinkeinonharjoittajien yhtiömuodoilla merkitystä arvioitaessa yhdenvertaisuuslain soveltuvuutta. Toisin sanoen, vaikuttaako arviointiin se, ovatko sopimusosapuolina olevat yritykset keskenään samankaltaisia vai ovatko ne yhtiömuodoiltaan tai kooltaan erilaisia.

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakunnalta lausuntoa siitä, miten kytkentä edellä mainittuihin tai mahdollisiin muihin syrjintäperusteisiin näyttäytyy suhteessa yrityksiin. Voidaanko yrityksen katsoa joutuneen kielletyn syrjinnän kohteeksi, jos epäsuotuisa kohtelu näyttää liittyvän elinkeinonharjoittajan etniseen alkuperään.

Päätettiin antaa asiassa seuraava esittelijän esityksen mukainen lausunto.

Syrjintälautakunnan lausunto vähemmistövaltuutetun lausuntopyyntöön

Yhdenvertaisuuslakia (21/2004) sovelletaan etnisen alkuperän perusteella tapahtuvaan syrjintään, kun kysymys on yleisölle tarjottavien tai yleisön saatavilla olevien palvelujen tarjonnasta tai

saatavuudesta. Laissa säädetyn syrjintäkiellon mukaisesti ketään ei saa syrjiä etnisen tai kansallisen alkuperän perusteella.

Välittömänä syrjintänä pidetään sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan tai jotakuta on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan sitä sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa, kun kysymys on itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä taikka elinkeinotoiminnan tukemisesta.

Hallituksen esityksen mukaan lakia sovellettaisiin kaikkiin luonnollisiin ja oikeushenkilöihin sekä yksityisessä että julkisessa toiminnassa, ja syrjintä olisi kiellettyä myös elinkeinonharjoittajien välisiä sopimuksia tehtäessä. Myöskään kunta ei voisi syrjivän perusteella valita sopimuskumppania urakka- ja toimeksiantosopimuksia tehdessään. Elinkeinoihin liittyvää henkilön sopivuutta luotettavuutta, hyvämaineisuutta, vakavaraisuutta ja ilmeistä kykyä arvioitaessa perusteena eivät saa olla syrjivät perusteet (HE 44/2003 vp, s. 34).

Hallituksen esitykseen sisältyvän viittauksen asiayhteydestä, jonka mukaan myöskään kunta ei voisi syrjivän perusteella valita sopimuskumppania urakka- ja toimeksiantosopimuksia tehdessään käy ilmi, ettei elinkeinonharjoittajakaan voi toimia syrjivästi vastaavassa tilanteessa, olipa kyseessä oikeushenkilönä tai luonnollisena henkilönä harjoitettu elinkeinotoiminta.

Hallituksen esityksessä ei ole erityisesti analysoitu elinkeinonharjoittajan käsitettä, joten apua tulkinnalle voidaan hakea muusta vastaavasta lainsäädännöstä perusteluineen. Lähinnä vastaavia säännöksiä sisältyy lakiin elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä (31.12.1993/1062), jonka 1 §:n 1 momentissa elinkeinonharjoittajaa kielletään käyttämästä toisten elinkeinonharjoittajien kanssa tekemissään sopimuksissa ehtoa, joka on sopimuksissa toisena osapuolena olevien elinkeinonharjoittajien kannalta kohtuuton ottaen huomioon toisena osapuolena olevien elinkeinonharjoittajien heikommasta asemasta johtuva suojan tarve ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Hallituksen esityksen mukaan (HE 39/1993 vp.) elinkeinonharjoittajan käsitettä on tulkittava laajasti.

Elinkeinonharjoittajan sopimuskumppanin valinta kiellettyyn syrjintäperusteeseen pohjautuen vaikuttaa suoraan elinkeinon harjoittamisen edellytyksiin, ja merkitsee yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua kiellettyä syrjintää.

Syrjintälautakunta katsoo näin ollen yhdenvertaisuuslain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan soveltuvan tapaukseen, jossa osapuolina ovat eri asemassa olevat elinkeinonharjoittajat, joista toinen on etnisen taustan omaava yksityinen elinkeinonharjoittaja ja toinen taas julkinen osakeyhtiö, ja että tapauksessa kyseessä oleva sopimus asiamies- tai muuna postinvälityspaikkana toimimisesta on hallituksen esityksessä tarkoitettu elinkeinonharjoittajien välinen sopimus.

Arvioitaessa sopimusosapuolena olevien elinkeinonharjoittajien yhtiömuotojen merkitystä yhdenvertaisuuslain soveltuvuuteen, sopimusosapuolena olevien yritysten samankaltaisuudella, yhtiömuodoilla tai koolla ei yhdenvertaisuuslain perusteluiden mukaan näyttäisi olevan merkitystä. Olennaista on se, kuinka välittömästi etnisen taustan omaava elinkeinonharjoittaja samaistuu yhtiöön ja sen toimintaan. Tämä vaikuttaa siihen, arvioidaanko kyseessä olevan tilanteen, jossa

kyse on yksittäisen elinkeinonharjoittajan syrjinnästä ja oikeussuojasta. Myös oikeushenkilö nauttii välillisesti perusoikeuksien suojaa, mutta se ei ole yhtä vahvaa kuin yksilön perusoikeussuoja. Mitä etäämpänä oikeushenkilö on yksilöistä ja vastaavasti mitä vähäisempiä ja välillisempiä ovat toimenpiteiden vaikutukset yksilöiden konkreettisiin etuihin, sitä epätodennäköisemmin oikeushenkilöön kohdistuva toimenpide on ristiriidassa yksilön perusoikeuksien kanssa (PeVL 45/1997).

Kuitenkin arvioitaessa epäedulliseen asemaan joutumista näillä tekijöillä saattaa olla vaikutusta. Keskenään tasavertaisessa asemassa olevien elinkeinonharjoittajien tulee yleensä voida järjestää sopimussuhteensa haluamallaan tavalla ilman ulkopuolisen tahon puuttumista käytettäviin sopimusehtoihin.